

بررسی نقش آسیب‌های فضای مجازی بر دانش آموزان و ارائه راهکارهایی جهت جلوگیری از این قبیل آسیب‌ها

مریم مشاک

دانشگاه تهران

(m.mashak58@gmail.com)

چکیده:

این تحقیق به منظور بررسی آسیب‌های فضای مجازی بر دانش آموزان صورت گرفته است، فضای مجازی فرصت‌ها و امکانات فراوانی در اختیار جامعه بشری قرار داده است، اما چالش‌ها و آسیب‌های گوناگونی که در این فضا به وجود آمده است ضرورت پایش این فضا و پیشگیری از آن را از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار می‌سازد. اطلاعات از طریق روش کتابخانه‌ای و بررسی اسناد جمع‌آوری شده است. در این تحقیق ضمن تعریف فضای مجازی و ضرورت پیشگیری از آن به تأثیرات منفی فضای مجازی بر مردان، زنان و خانواده و بالأخص دانش آموزان راهکارهایی برای ایمنی از آسیب‌های فضای مجازی ارائه شده است.

کلیدواژه: اینترنت، فضای مجازی، آسیب.

مقدمه:

یکی از مشکلات جوامع انسانی در دنیای امروز رفتارهای غیراخلاقی است که در فضای مجازی صورت می‌گیرد که به دلیل اینکه به حیثیت و آبروی افراد و گاه حریم خصوصی آن‌ها لطمه وارد می‌کند از اهمیت فراوانی برخوردار می‌باشد. تحولات اساسی در مسیر تاریخ تکامل اجتماعی و تمدن بشر تاکنون از چهار مرحله یا موج یا انقلاب تمدنی عبور کرد:

(۱) انقلاب کشاورزی برای تأمین معیشت و تغذیه انسان‌ها؛

(۲) انقلاب صنعتی برای تولید مواد و ابزار و تأمین رفاه و آسایش زندگی بشر؛

(۳) انقلاب اطلاعاتی که با اختراع رایانه و صنعت الکترونیک و فناوری اطلاعات و ارتباطات پدید آمد و به دیجیتالی شدن اطلاعات منجر شد؛

(۴) انقلاب مجازی که با گسترش شبکه جهانی اینترنت و فناوری اطلاعات به تولید فضای جدید برای زندگی و فعالیت انسان با عنوان فضای مجازی منتشر شد که هم‌اکنون الگوی غالب در زندگی بشر است (جلیلیان پور، ۱۳۹۳).

در دوران کنونی نقش نهادهای اجتماعی همانند خانواده، مدرسه و همسالان در هویت بخشی به جوانان تضعیف شده است و در مقابل روز به روز بر اهمیت و نقش رسانه‌ها افزوده می‌شود. رسانه‌ها به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی کارکرد انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی و ارزش‌های جوامع را بر عهده دارند. در عصر کنونی با توجه به نقش بارز آن‌ها در جامعه و اطلاع رسانی پیرامون موضوعات اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... سعی می‌کنند الگوهای نوینی را به جوامع وارد کنند تا جایگزین فرهنگ‌ها و ارزش‌ها و نقش‌های سازگار فرهنگی و محیطی و الگوهای سنتی شوند. در این رهگذر رسانه‌ها به عنوان عاملان تغییر و تحول در ارزش‌ها و هنجارها و نقش‌های سازگار فرهنگی - محیطی مطرح هستند به طوری که سنت‌ها را به مبارزه می‌طلبند و به صورت یک عامل مؤثر در دگرگونی نگرش و رفتارهای نسل جدید عمل می‌کنند (رفیعی، ۱۳۸۹).

بر این اساس پژوهش حاضر درصدد است تا والدین دانش آموزان را با آسیب‌های فضای مجازی آشنا نموده و توان مقابله با عوامل مذکور را در آنان به وجود آورد. چراکه کنترل والدین بر فرزندان سبب می‌شود آنان راه را به خطا نرفته و از آسیب‌ها در امان مانده و فضای مجازی را به فرصتی برای بهره‌گیری تبدیل نماید نه ضربتی برای تهدید.

نتایج پژوهش زندوانیان (۱۳۹۲) نشان داد که استفاده از فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی-عبادی و روانی دانش آموزان تأثیر منفی دارد و در بین وسایل، تلفن همراه بیشترین و بازی‌های رایانه‌ای کمترین آسیب را بر دانش آموزان داشته است. دانش آموزان در اولویت‌بندی راهکارهای مقابله با آسیب فضای مجازی، تقویت ارتباطات منطقی و عاطفی در خانواده و جایگزین کردن تفریح‌های سالم، درگیر کردن افراد در فعالیت‌ها و برنامه‌های مثبت را مهم‌ترین و افزایش نظارت حوزه‌های سیاسی - امنیتی و فیلترینگ را کم اهمیت‌ترین راهکار برای کاهش آسیب‌های فضای مجازی دانسته‌اند.

امروزه کمتر انسانی را می‌توان یافت که ساعتی از وقت خود را صرف استفاده از فضای مجازی نکند. دنیای واقعی با ویژگی‌هایی مانند مکان داشتن، دارای نظام سیاسی خاص بودن، محبوس بودن و طبیعی بودن از دنیای مجازی متمایز می‌شود و دنیای مجازی با بی‌مکانی، دستیابی آسان به آخرین اطلاعات، تکرر داشتن و همزمانی از دنیای واقعی جدا می‌شود. مهم‌ترین تغییر دنیای مجازی این است که روابط انسانی با واسطه و از راه دور جایگزین روابط انسانی چهره به چهره شده است.

بیان مسئله:

ظهور تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در عصر حاضر به همراه تحولاتی که در فضای مجازی به وجود آمده است، بسیاری از کارکردهای خانواده‌ها را دچار اختلال کرده است. تحولاتی که خود منشأ بروز دگرگونی‌هایی عمیق و اساسی در نوع روابط و ارزش‌های خانواده می‌باشند. از زمانی که اینترنت وارد فضای زندگی انسان شده است تا به امروز علی‌رغم تمام محاسن و مزایای آن، یکسری دغدغه‌ها و نگرانی‌ها را بر خانواده تحمیل نموده است. موضوعی که در تمام جوامع موضوعیت داشته و محدود به جامعه و یا اقلیتی خاص نمی‌شود. به دلیل ویژگی‌های خاص فضای مجازی و نو بودن این پدیده بسیاری از والدین فرصت، امکان و یا توان کافی برای شناخت

دقیق این فضا و کاربردهای آن را به دست نیآورده‌اند و عدم آشنایی مناسب آن‌ها با این فضا و در مقابل استفاده روزمره نوجوانان و جوانان و حتی کودکان از این فضا باعث شده است که یک فضای محرمانه و خصوصی در داخل خانه بر فرزندان ایجاد شود و آن‌ها بدون دغدغه و بدون احساس وجود ناظر بیرونی به سایت‌های مختلف در این فضا دسترسی داشته باشند و بعضاً به دلیل ویژگی‌های سنی و شخصیتی و کنجکاوی‌های خود متأثر از فضاهای ناسالم موجود در اینترنت گردند. در این پژوهش نگارنده به بررسی مهم‌ترین آسیب‌های فضای مجازی و تأثیرات آن بر خانواده‌ها (اعم از فرزندان، مرد و زن) پرداخته، ضمن معرفی سازمان‌های متولی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی به ارائه راهکارهایی جهت مقابله و کاهش تهدیدات فضای مجازی می‌پردازد.

سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴

در سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی که در تاریخ ۱۳ آبان ۱۳۸۲ توسط رهبر معظم انقلاب به سران سه قوه ابلاغ شده است آمده است که:

با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شدن و مدیرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم انداز بیست ساله، ایران کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده در روابط بین‌الملل.

جامعه ایرانی در افق این چشم انداز، چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:

توسعه‌یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی.

با توجه به اشاره به هدف دستیابی به امنیت اجتماعی باید توجه داشت که در سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران به صورت کلی اشاره شده به جلوگیری از مواردی که امنیت اجتماعی را به خطر می‌اندازد که از آن جمله آسیب‌هایی است که در فضای مجازی امنیت اجتماعی را تهدید می‌کند.

سازمان‌های متولی پیشگیری از آسیب‌های فضای مجازی در جمهوری اسلامی ایران:

وظایف سازمان‌های مرتبط:

وزارت تعاون و کار و رفاه اجتماعی: وظایف وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی در حوزه آسیب‌های احتمالی ناشی از فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید:

- اصلاح و اجرای قوانین مرتبط با حوزه ناشی از فضای مجازی.
- هماهنگی، سیاست‌گذاری و نظارت در حوزه فضای مجازی.
- اصلاح و اجرای قوانین مرتبط با حوزه فضای مجازی.
- جمع‌آوری، ثبت آمار و اطلاعات مربوط به کودک‌آزاری.
- تشکیل کمیته فنی به منظور سیاست‌گذاری در حوزه فضای مجازی در کشور.
- هماهنگی بخش‌های مختلف دولت در راستای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در حوزه فضای مجازی.
- حمایت از افراد جامعه در برابر رویدادهای اقتصادی، اجتماعی و پیامدهای ناشی از آسیب‌های اجتماعی در حوزه فضای مجازی.

سازمان بهزیستی:

- شناسایی موارد آسیب‌دیده ناشی از استفاده نادرست از اینترنت و فضای مجازی.
- شناسایی و جذب از طریق اورژانس اجتماعی.
- ارجاع از مراجع مرتبط از جمله قوه قضائیه، نیروی انتظامی و ...
- ارجاع از سایر مراکز (اعم از دولتی و غیردولتی).

- ارزیابی وضعیت روانی - اجتماعی افراد مورد نظر و

نیروی انتظامی:

وظایف نیروی انتظامی در خصوص فضای مجازی:

- شناسایی کاربران متخلف در فضای مجازی و ارجاع به مراکز مرتبط.
- همکاری با دستگاه‌های مرتبط از جمله دادگستری، بهزیستی و
- رسیدگی به شکایات با نقض حریم خصوصی افراد و یا تعدی به حقوق کاربران.
- همکاری با سازمان‌های مختلف به منظور پیشگیری از نقض حقوق کاربران و یا نقض حریم خصوصی افراد.
- همکاری با سازمان‌های مسئول با هدف جمع‌آوری اطلاعات مربوط به آسیب‌های اجتماعی در فضای مجازی و گزارش دهی جرائم و افزایش آگاهی مردم.
- اقدامات قانونی جهت تأمین امنیت کاربران آسیب‌دیده، پیشگیری از آسیب‌های ناشی از استفاده از فضای مجازی از طریق آموزش در مدارس.
- ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش آموزان در معرض آزار یا آزار دیده.
- ارتباط با خانواده دانش آموزان و آموزش آن‌ها.
- ارجاع کودکان در معرض آزار و آزار دیده به مراجع مرتبط.

قوه قضائیه:

وظایف قوه قضائیه در خصوص فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید و رسانه‌های نوین ارتباطی:

- مداخله قضایی و حمایت قضایی از کاربران در معرض آزار و آزار دیده.
- ارائه مشاوره و معاندت‌های حقوقی و تشکیل پرونده برای کاربران خاطی یا اشاعه دهندگان جرم و فساد در محیط‌های لاین، وب‌ها، وبلاگ‌ها و فضای مجازی.
- اجرای قوانین مرتبط با حمایت از کاربران این حوزه.
- بررسی دعاوی مربوط به متخلفان و مجرمان آسیب‌دیده و در معرض آسیب.
- تهیه و ارائه گزارش از وضعیت کاربران فضای سایبر و اتخاذ اقدامات حمایتی - قضایی از مراجع قضایی صالح.
- تدوین لوایح مرتبط در جهت حمایت از کاربران به خصوص کودکان و سالمندان جهت کودک‌آزاری و سالمند آزاری در فضای مجازی و نیز آموزش ایشان.
- نظارت بر حسن اجرای آرا و تصمیمات مرتبط با حقوق کاربران در فضای مجازی.

وزارت دادگستری:

وظایف وزارت دادگستری در خصوص آسیب‌های اجتماعی نوپدید و فضای مجازی:

- رسیدگی قضایی و حمایت قضایی.

وزارت کشور:

وظایف وزارت کشور در حوزه فضای مجازی:

- پیگیری بررسی وضعیت فضای مجازی، رسانه‌های نوین ارتباطی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید در شورای اجتماعی کشور.
- هماهنگی استانداری‌ها در برنامه‌ریزی و مطالعه وضعیت فضای مجازی و کاربران در کارگروه امور فرهنگی - اجتماعی شورای برنامه‌ریزی استان.
- هماهنگی دستگاه‌های استانی در راستای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی ناشی از فضای مجازی و رسانه‌های نوین ارتباطی.

کمیسیون اجرایی مجلس شورای اسلامی:

- بررسی موضوع آسیب‌های اجتماعی نوپدید و فضای مجازی از منظر حقوقی و قضایی.
- ارائه طرح‌های قضایی در حمایت از کاربران فضای مجازی.

معاونت برنامه‌ریزی و راهبردی ریاست جمهوری:

- تخصیص بودجه مناسب به دستگاه‌های مسئول به منظور سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در حوزه فضای مجازی توسعه شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی و نیز حمایت از کاربران.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری:

- تربیت نیروی متخصص در حوزه فضای مجازی و نیز آسیب‌شناسی آن.

شورای عالی انقلاب فرهنگی:

- سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی فرهنگی در حوزه فضای مجازی.

شورای عالی فضای مجازی:

- تدوین برنامه‌ها، سیاست‌گذاری و نظارت بر نهادهای مجری فضای مجازی در کشور.

شورای عالی مجازی:

- شورای عالی مجازی به دستور مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۷ اسفند ۱۳۹۰ تشکیل شد.

مهم‌ترین ابزارهای مورد استفاده در فضای مجازی عبارت‌اند از:

- اینترنت: بزرگ‌ترین شبکه جهانی کامپیوتری و دارای میلیون‌ها شبکه کوچک‌تر است که به یکدیگر متصل شده‌اند (کجاره، ۱۳۹۱: ۵).

- بازی‌های رایانه‌ای: مقام معظم فرهنگی در این باره فرمودند: «بازی‌های رایانه‌ای به شوالیه‌های قدرتمند و جذاب ناتوی فرهنگی و جنگ صلیبی غرب تبدیل شده‌اند که در حال تخریب و تغییر تدریجی ارزش‌ها و هنجارهای انقلاب اسلامی و جهان اسلام است (حیدری کاشانی، ۱۳۸۹: ۱۹۰).

تلویزیون

- ماهواره: ماهواره اجسامی مصنوعی‌اند که در مداری به دور اجسامی با جرم بیشتر می‌گردند که به آن‌ها قمر مصنوعی نیز می‌گویند (سالاری و سوزنچی، ۱۳۸۷: ۵۳۴). مبارزه با نمادهای مذهبی، بی‌اهمیت نشان دادن ارزش‌ها و روابط خانوادگی، ترویج مادیت، غفلت زایی، بی‌ثباتی سیاسی و حمله به نظام سیاسی از آسیب‌های ماهواره هستند.

- تلفن همراه: سامانه ارتباطی بدون سیم که به صورت گسترده‌ای وارد زندگی اجتماعی شده است و موجب آسیب‌های جدی برای فرد و اطرافیان می‌شود. در دسترس بودن دائمی ممکن است فرد را در معرض مزاحمت‌ها و دردسرهای برنامه‌های ناخواسته زیادی قرار دهد و خاموش کردن آن نیز موجب خستگی، نگرانی یا تنش‌های روحی فرد طالب تماس شود و کارآمدی فضای ارتباطی را تضعیف کند (عاملی و همکاران، ۱۳۸۷: ۵۶).

- برخی پیامدهای نامناسب اجتماعی تلفن همراه شامل اعتیاد روانی، تنزل ارزش‌ها، کاهش تعاملات اجتماعی، ظهور تخلف‌های سایبری، بلوتوث و پیامک‌های غیراخلاقی است (سبحانی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸).

تأثیرات منفی که فضای مجازی بر دانش آموزان می‌گذارد:

یافته‌های پژوهش زندانیان نشان می‌دهد که:

- ۱- وسایل مؤثر در فضای مجازی بر ارتباط دانش آموزان با خانواده‌ها تأثیر منفی می‌گذارد.
- ۲- وسایل مؤثر در فضای مجازی بر وضعیت تحصیلی دانش آموزان تأثیر منفی می‌گذارد.
- ۳- وسایل مؤثر در فضای مجازی بر سازگاری دانش آموزان با دیگران تأثیر منفی می‌گذارد.
- ۴- وسایل مؤثر در فضای مجازی بر وضعیت اعتقادی-عبادی دانش آموزان تأثیر منفی می‌گذارد.
- ۵- وسایل مؤثر در فضای مجازی بر وضعیت روانی دانش آموزان تأثیر منفی می‌گذارد.

تأثیرات منفی فضای مجازی بر مردان، زنان و خانواده:

امروزه با گسترش شبکه‌های تلفن همراه ارتباط بین همسران دچار خدشه شده و ارتباط آن‌ها با زنان و مردان غریبه در گروه‌های این شبکه‌ها باعث شده که اعتماد بین بعضی از زن و شوهرها از بین برود که اولین قربانی این بی‌اعتمادی فرزندان خواهند بود. اساس و پایه روابط اجتماعی اعتماد است و این ویژگی مثل هر خصیله دیگری باید در همه افراد وجود داشته باشد تا بتوانند ارتباطات اجتماعی‌شان را گسترده‌تر کنند.

افراد در روابط بین فردی خود یکدیگر را شناخته و بر اساس معیارهایی که می‌پسندند، دوست‌یابی می‌کنند و برای ادامه دوستی‌ها و پیوندها، اعتماد لازم است تا روابط مستحکم باقی بماند. اگر پایه‌های اعتماد در میان افراد وجود نداشته باشد روابط متزلزل می‌شود و هیچ‌وقت ارتباطات گسترده‌ای شکل نمی‌گیرد. اعتماد در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی افراد نقش بسزایی دارد و ریشه‌های شک و تردید در میان روابط بین زن و شوهر در محیط خانواده به دلیل نبود اعتماد است.

در یک زندگی مشترک موفق هر دو طرف باید بخشی از ساعات روز را در کنار یکدیگر بگذرانند. هر قدر زن یا مردی زمان بیشتری را به حضور در فضای مجازی اختصاص بدهند، طبیعتاً وقت کمتری برای ارتباط با شریک زندگی و خاطره ساختن در کنار او خواهد داشت. ساده‌ترین آفتی که فضای مجازی به عنوان چالش مطرح می‌شود این است که زمانی که وارد جشن عروسی، اتوبوس، مترو و مهمانی‌ها می‌شویم، همه افراد سرشان در گوشی‌های تلفن همراه خود است و این باعث شده که بسیاری از اتفاقات رخ دهد. و حتی دیده می‌شود که پدر و مادر خانواده دو تلفن همراه دارند؛ همین یک ارتباط سرد را حاکم می‌کند. استفاده مدیریت نشده و مداوم از تلفن همراه روی حالت سکوت، از جمله نشانه‌های رفتاری است که زوجین از آن شکایت می‌کنند و دلیلی بر مشکوک بودن رفتار همسرانشان می‌دانند. اضطراب همسران در این گونه مواقع به حدی است که پیش پا افتاده‌ترین رفتار شریک زندگی‌شان را مبتنی بر تأیید افکار خود می‌دانند و نتیجه قابل پیش‌بینی است؛ ایجاد کشمکش و جروبحث بی‌پایان، بی‌اعتمادی و بدبینی مزمن.

وضع آسیب‌های فضای مجازی در ایران:

یکی از موضوعاتی که کشور ما با آن درگیر است موضوع آسیب‌های اجتماعی است که توجه به سطوح مختلف پیشگیری از این آسیب‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و یک الزام در کشور است. مصداق این مسئله هم این است که رئیس‌جمهور جناب آقای دکتر روحانی در روز تنفیذ حکم ریاست جمهوری در اولین مصاحبه بعد از تنفیذ رسماً اعلام می‌کنند که دولت دو دغدغه مهم دارد که یکی از این دغدغه‌ها معیشت مردم و دیگری پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است. تحلیل آمارها نشان می‌دهد در حوزه آسیب‌های اجتماعی مشکلات جدی داریم که اگر تدبیر نشود امنیت ملی و اجتماعی را تحت تأثیر قرار خواهد داد (عبدالله پور، ۱۳۹۳).

در عصر کنونی با گسترش فضاهای مجازی شاهد دگرگونی در سبک زندگی هستیم که به‌نوبه خود بر الگوهای رفتاری ما اثرگذار می‌باشد. فرهنگ غرب از طریق بسط و گسترش فضاهای مجازی، رایانه و اینترنت در پی ایجاد نوعی هماهنگی و توسعه سبک زندگی غربی است. از جمله تهدیدات فضای مجازی در گسترش سبک زندگی اسلامی-ایرانی می‌توان به چالش هویت، عدم توجه به تنوع فرهنگی، عدم دسترسی همگان به فناوری‌های روز دنیا و وابستگی به فضای کاذب اشاره نمود.

راهکارهایی برای ایمنی از آسیب‌های فضای مجازی:

- (۱) آموزش مهارت‌های لازم به نسل جوان: آشنا کردن جوانان، مخصوصاً دختران به آسیب‌های فضای مجازی و آموزش راه‌های صحیح استفاده از فضای مجازی توسط خانواده‌ها به فرزندان خود می‌تواند از بروز مشکلات برای جوانان و خانواده‌ها جلوگیری نماید.
- (۲) همراهی خانواده‌ها با فرزندان: از آسیب‌های اینترنت، تنها بودن فرزندان در دنیای مجازی است. خانواده‌ها باید آگاه باشند که فرزندان خود را در فضای مجازی به تنهایی رها ننمایند.
- (۳) ایجاد فضای صمیمی در خانواده: اصل مسئله محبت باید به فرزندان آموزش داده شود تا فرزندان در مواجهه با محبت‌های جعلی بیرون از خانه توان تشخیص محبت جعلی از محبت اصلی را داشته باشند. شایان و سودجویان در دنیای خارج و بیشتر در فضای مجازی به دنبال طعمه‌های خود با قلاب محبت‌اند.

- ۴) **ایجاد رابطه اعتماد بین والدین و فرزندان:** به دلایل مختلفی نوجوانان می‌توانند دچار خطا و اشتباه در فضای مجازی شوند. فرزندان باید به پدر و مادر خود اعتماد داشته باشند تا در صورت بروز لغزش به اطلاع والدین برسانند تا از آسیب‌های احتمالی بعدی جلوگیری شود.
- ۵) **نکشاندن روابط فضای مجازی به فضای واقعی:** جوانان و مخصوصاً دختران نباید روابط در فضای مجازی را به دنیای واقعی سرایت دهند و با کسانی که هیچ سابقه آشنایی در دنیای واقعی ندارند قرار ملاقات در پارک، دانشگاه و... بگذارند. افراد سودجو به راحتی می‌توانند با کشاندن افراد به مکان‌های مختلف از ایشان سوء استفاده نمایند و مورد آزار و اذیت قرار دهند.
- ۶) **پرهیز از وبگردی‌های بی‌هدف:** شناسایی سایت‌های معتبر علمی، تفریحی، خبری و... و ذخیره آن‌ها در سیستم و ارائه آن سایت‌ها به فرزندان جهت استفاده ایشان هم تواند از جستجوی بی‌هدف و اصطلاحاً وبگردی‌های بی‌هدف در اینترنت مانع شود، تا فرزندانمان از آسیب‌های فضای مجازی و اتلاف وقت جوانی در امان بمانند.
- ۷) **مطرح نکردن اسرار خانوادگی و مشکلات زندگی خود در فضای مجازی.**
- ۸) **عدم انتشار اطلاعات شخصی و خانوادگی.**

ارائه پیشنهادهای در خصوص پیشگیری از آسیب‌های فضای مجازی:

- نوجوانان و خانواده‌هایشان را باید درباره قانون و حقوق و مسئولیت‌هایی که در لوای قانون دارند آگاه ساخت.
- آموزش و پرورش با گنجانیدن موارد پیشگیری در برنامه درسی با توجه به نوجوانانی که در معرض مخاطرات اجتماعی هستند توجه نماید.
- فراهم نمودن مکان‌های تفریحی و ورزشی سالم و کم‌هزینه برای جوانان و نوجوانان جهت گذراندن اوقات فراغت در محلات شهر.
- رسانه‌ها را باید تشویق کرد تا درباره خدمات، تسهیلات و فرصت‌هایی که در جامعه برای جوانان وجود دارند اطلاعاتی منتشر نمایند.
- ساخت و پخش فیلم‌ها و سریال‌هایی با موضوع فضای مجازی و بررسی معایب و مزایای آن.
- تشویق فرزندان و ایجاد جذابیت در نوجوانان جهت شرکت در فعالیت‌های اجتماعی توسط والدین.
- دقت و هوشیاری بیشتر پلیس سایبری و اقدامات پیشگیرانه مرتبط با انواع جرائم رایانه‌ای جدیدتر.
- صرف هزینه جهت طراحی بازی‌های رایانه‌ای سالم و جذاب جهت جایگزین نمودن بازی‌های ناسالم برای کودکان و نوجوانان توسط دولت.

اقدامات صورت گرفته در سایر کشورها

• کمپ ترک اعتیاد اینترنت در چین

کمپ "ترک اعتیاد به اینترنت" پدیده تازه‌ای است که در سال‌های اخیر در برخی کشورها راه اندازی شده است و به معتادان اینترنت کمک می‌کند تا به زندگی عادی خود بازگردند؛ در این میان چین با بیشترین آمار افراد معتاد به اینترنت پیشگام به شمار می‌رود.

آخرین آمارها نشان می‌دهد چین با یک میلیارد و سیصد نفر جمعیت، ۲۴ میلیون معتاد به اینترنت دارد و این موضوع باعث راه اندازی ۴۰۰ مؤسسه و ۲۵۰ کمپ‌های ترک اعتیاد در این کشور شده است.

بسیاری از نوجوانان چینی روزانه بیش از ۶ ساعت را پای اینترنت، چت و بازی‌های رایانه‌ای می‌گذرانند و در این مدت حتی از خوردن، آشامیدن و رفتن به دستشویی هم خودداری می‌کنند. وضعیت اعتیاد نوجوانان چینی به اینترنت در دهه گذشته باعث شده در سال ۲۰۰۴ اولین کمپ ترک اعتیاد به اینترنت در پکن راه اندازی شود.

در این مرکز که توسط یک روانشناس با نام «تائو ران» راه‌اندازی شد معتادان تحت نظر سربازان و افسران سابق نظامی قرار می‌گیرند و فعالیت‌های متنوع فرهنگی و ورزشی را تا ترک کامل اعتیاد خود دنبال می‌کنند. مسئولان این مرکز می‌گویند هدف از راه اندازی کمپ، دور کردن نوجوانان و جوانان از یکجانشینی و وادار کردن آنها به تحرک و نشاط و فعالیت است.

نوجوانانی که به اینترنت اعتیاد دارند به لحاظ جسمی به شدت ضعیف می شوند. هیجان و علاقه به اینترنت به سلامت آنها آسیب زده و در نهایت آنها توانایی زندگی عادی و ارتباط با دیگر را از دست می دهند. آموزش و زندگی در محیط نظامی باعث می شود آنها دوباره توانایی زندگی طبیعی را بازیابند

در کنار تمرینات جسمانی در این مرکز نوجوانان در کلاس های موسیقی و رقص ازدهای شیر که در جشنواره های مختلف و سال نو در چین برگزار می شود نیز شرکت می کنند و با استفاده از مدیتیشن و یوگا به سوی یک زندگی آرام و کم اضطراب حرکت می کنند

از دیگر برنامه های این کمپ می توان به سفالگری، برگزاری کلاس های موسیقی، کلاس های اختصاصی روانکاوی و مشاوره های درمانی با حضور روانشناسان برای تقویت اعتماد به نفس و ارتباط بهتر با خانواده و افراد فامیل اشاره کرد. در این کمپ ها نوجوانان مورد معاینه های دقیق پزشکی قرار می گیرند تا با اسکن مغز مشخص شود که زمان طولانی بازی های آنلاین بر آنها تأثیری منفی نگذاشته باشد.

منابع:

- ۱) جلیلیان پور، مهدی (۱۳۹۳). بررسی اقدامات جمهوری اسلامی ایران در عرصه فضای مجازی به منظور تحکیم هویت ملی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران.
- ۲) حیدری کاشانی، محمدباقر (۱۳۸۹). سالنامه به سوی ظهور، قم، سبط النبی.
- ۳) رفیعی، عیسی (۱۳۸۹). تحلیل تأثیر فضای مجازی بر هویت دینی جوانان روستایی: دهستان بالاخ شهرستان تربت حیدریه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- ۴) ضمیمه روزنامه جام جم، چهارشنبه ۲۹ مهر ۱۳۹۲.
- ۵) زندواییان، احمد؛ حیدری، مریم؛ باقری، ریحانه؛ عطار زاده، فاطمه (۱۳۹۲). آسیب‌های فضای مجازی بین دانش آموزان دختر، فصلنامه مطالعات فرهنگ، ارتباطات سال ۴، شماره ۲۳.
- ۶) سالاری، حسن؛ سوزنچی، حسین (۱۳۸۷). فرهنگ‌نامه نوجوان، ج ۱ و ۲، تهران، پیام عدالت.
- ۷) سبحانی نژاد، مهدی؛ پور طهماسبی، سیاوش؛ تاجور، آذر (۱۳۸۸). «بررسی چالش‌ها و کارکردهای فرهنگی و اجتماعی تلفن همراه و راهکارهای اصلاح»، ماهنامه مهندسی و فرهنگی، ۳ (۳۱ و ۳۲)، ۱۸-۲۸.
- ۸) سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴.
- ۹) عاملی، سعید رضا؛ رنجبر، مهدی؛ رضانی، شاه‌وصبار (۱۳۸۷). مطالعات تلفن همراه زندگی در حال حرکت، تهران، سمت.
- ۱۰) عبدالله پور علمداری، وحید؛ صفار حیدری، حجت (۱۳۹۳). بررسی تهدیدها و فرصت‌های فضای مجازی بر گسترش و ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی، کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی مراکز راهبردی مهندسی فرهنگی شورای فرهنگ عمومی استان بوشهر.
- ۱۱) وب‌سایت وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
- ۱۲) کجاره، ترین (۱۳۸۱). وب چیست؟ ترجمه فرحناز حسینی سراپی، تهران، سروش.